

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/323859571>

Suriye Colan (Golan) Türkmenleri Ağzı

Article in *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi/Journal of Modern Turkish Studies* · January 2010

DOI: 10.1501/MTAD.6.2009.4.43

CITATIONS

8

READS

1,104

1 author:

Hülya Arslan Erol
Gaziantep University

7 PUBLICATIONS 18 CITATIONS

SEE PROFILE

Modern Türklük

Araştırmaları Dergisi

Cilt 6, Sayı 4 (Aralık 2009), ss. 40-63

DOI: 10.1501/MTAD.6.2009.4.43

Telif Hakkı©Ankara Üniversitesi

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Suriye Colan (Golan) Türkmenleri Ağzı

Hülya Arslan Erol

Kilis 7 Aralık Üniversitesi (Kilis)

ÖZET

1967 Suriye-İsrail savaşı sırasında yerleşmiş oldukları Golan tepelerinden çıkarılan Colan (Golan) Türkmenleri, bugün bir kısmı Golan'da (Birleşmiş Milletler kontrolündeki Kuneytra) kalmak üzere yoğun olarak Şam'da yaşamaktadır. Sayılan kırk bin civarında olan Colan (Golan) Türkmenlerinin ağız özellikleri Anadolu ağızlarından Gaziantep ağız, Irak Türkmen Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesinin bazı ses ve şekil özellikleri ve söz varlığı ile örtüşmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Colan (Golan) Türkmenleri, Suriye, ağız, Türk diyalektolojisi

ABSTRACT

Most part of Golan Turkmens live today in Damascus, except a certain number of people staying still in Golan Heights (Kuneytra) where the all Golan Turkmens had once settled during Syria-Israel War of 1967. The regional dialectal properties of Golan Turkmens, who are of around forty thousand people, are similar to those of Gaziantep local dialect, Irak Telaffir Turkish and Azerbaijani Turkish in regards of phonetics and morphology, and presence of words.

KEY WORDS

Colan (Golan) Turkmens, Syria, regional dialect, Turkish dialectology

1. Giriş

Uzun yıllar Türklerin hâkimiyetinde kalan (Selçuklular, Memluklar, Osmanlılar) Suriye toprakları, bugün hâlâ bu uzun sürecin bakiyesi olan Türkleri bağrında taşımaktadır. Adını, Suriye ile İsrail arasında ihtiaf oluşturan Golan tepelerinden alan

Colan (Golan) Türkmenleri¹ de Suriye'ye yerleşen ve hâlâ varlığını devam ettiren en eski Türk boylarındandır. Suriye Türkmenleri denince bugüne kadar akla genellikle Halep ve Lazkiye bölgelerinde yaşayan Türkmenler gelmiştir. Colan (Golan) Türkmenleri belki daha güneyde İsrail sınırında bulunmaları ve nüfus olarak daha az olmaları sebebiyle dikkatlerden kaçmıştır.

Suriye topraklarının Türklerle ilk tanışması 9. yy.da Mutasım döneminde Şam ve Mısır'a vali olarak tayin edilen Eşnas el-Türkî ile olmuştur. Daha sonra el-Fath b. Hakan, Yezid b. Abdullah el-Türkî, Urhuz b. Uluğ Tarhan, Bayıkbak gibi valiler atanmıştır (Umar 2002: 594). Tolunoğulları ile başlayan Suriye'deki Türk hâkimiyeti, 11. yy.da Selçukluların bölgeye gelmesinden önce Türkmenlerin bu bölgeye göçleri ile devam etmiştir. 1260'tan itibaren ise Memlukların Moğolları yenilgiye uğratması ile Suriye, Memluklu Türklerin yönetimine girmiştir. Sultan Baybars döneminde 40 bin çadırılık büyük bir Türkmen topluluğu Halep bölgesine gelerek yerleşmiştir. 1516'dan itibaren, Yavuz Sultan Selim'in Mercî Dabık'ta Memluklu ordusunu yenmesi ile Suriye, Osmanlı hâkimiyeti altına girmiştir. Osmanlıların Suriye'yi fethiyle birlikte bu bölgeye Türkmenlerin yerleşimi hızlanmış, Türkmen iskânları sonucunda 1516 ile 1918 yılları arasında Halep vilayeti tam bir Türk yurdu haline gelmiştir (Orhonlu 1976: 1135, Orhonlu 1987: 106-108, Özkan 1997: 270, Umar 2002: 595). Hâlen tüm baskı ve sindirmelere rağmen Halep, sokaklarında Türkçenin duyulduğu ve yaşadığı bir il durumundadır.

Halep ve Musul bölgesi son Osmanlı Mebuslar Meclisinin çizdiği ve Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından da kabul edilen Misak-ı Millî sınırları içinde bulunmasına rağmen sonradan çıkarılmıştır. 1920'de bu bölge Fransızların mandasına terk edildikten sonra Fransızlar Suriye'yi, Lübnan Devleti, Şam Devleti, Halep Devleti, Lazkiye ve çevresindeki Alevi bölgesi ve bugünkü Ürdün sınırındaki Cebel-i Dürzi çevresinde Dürzi bölgesi şeklinde ayırmışlardır (Gömeç 2003: 380). Bölgede Araplara ve Türklere karşı Ermenileri desteklemişlerdir. Orduya Ermenilerden oluşan çeteler almışlar, Ermeniler de silah toplama bahanesiyle Türklere karşı her türlü işkenceyi yapmışlardır. Yani Türkler, Araplar ve Fransızlar yanında üçüncü olarak Ermenilerin de baskısı altında kalmışlardır (Umar 2002: 597). 1944 yılında ise Suriye bağımsızlığını ilan etmiştir (Türkeş-Günay 2007: 613).

¹ Genellikle yazıldığı şekilde telaffuz edilen Golan sözü, Suriye Türkleri arasında Colan şeklinde söylenmektedir. Yabancı dillerin, özellikle bölgeyi bir dönem işgal eden Fransızların etkisiyle ortaya çıkmış gibi görünen bu ikilik, Colan (Golan) Türkmenleri hakkındaki bilgilerimizin azlığı sebebiyle fark edilmemiş, ülkemizde Golan yazıp okumak yaygınlaşmıştır. Ayrıca Mehmed Refik Temimi - Mehmed Behcet tarafından hazırlanan *Beyrut Vilayeti 2, Şimal Kısmı* adlı eserin 22 ve 49. sayfalarında da Colan bir mıntika adı olarak geçmekte ve جولان şeklinde cim harfi ile yazılmaktadır. Bu sebeple çalışmamızda kelimenin okunuşu olan Colan başta, yaygın olan yazılış şekli Golan ise yanında parantez içinde verilmiştir.

Bugün Türkler Suriye’de, köylerde ve hemen her şehir merkezinde² oluşturdukları mahallelerde diğer topluluklarla pek fazla karışmadan bir arada yaşamaktadırlar. Yaşadıkları köy veya mahallelerin Türkçe adlarını genellikle korumuşlardır. 290 Civarındaki Türk yerleşim yerinin yaklaşık 218’i Türkçe yer adına sahiptir. Bunlardan 79’u Arapçalaştırılmıştır. Köylerde yaşayanlar çiftçilikle, şehirdekiler ise genellikle ayakkabı imalatı ve dericilikle geçimlerini sürdürmektedir. Suriye Türkleri arasında okuma ve buna bağlı olarak iş edinme oranı oldukça düşüktür. Resmî makamlarca sadece “Müslüman” vatandaş olarak kabul edildikleri için Suriye’de yaşayan Türk nüfusunun sayısı ile ilgili net bir rakam vermek mümkün değildir. Yerleşim yerleri dikkate alındığında bugün Türklerin sayısı 2 milyon civarındadır. Bunların bir milyona yakını Türkçe konuşmakta, bir o kadarı da Türkçeyi unutmuş fakat Türk kökenli olduğunu bilmektedir.

Türkler Suriye’de geniş bir alana yayılmışlardır. Bu yerleşim alanlarını belli başlı dört grupta toplamak mümkündür:

1. Halep ve Çevresi: Türkiye’nin güney sınırı ile Fırat üzerindeki Rakka ili, Halep ili ve Kamışlı, Mumbuç, Bab, Carablus, Azez gibi ilçe ve köyleri içine alan Suriye’nin kuzey bölgesidir. Suriye’de Türklerin yaşadığı en geniş alan ve sayılarının en fazla olduğu bölgedir.

2. Lazkiye ve Çevresi: Suriye’nin kuzeybatısında yer alan bölge, Türkiye’nin Hatay sınırından Lazkiye iline kadar olan alanı kapsar. Burada yaşayanlar Türkiye’de Bayır-Bucak Türkmenleri olarak bilinirler. Bayır-Bucaklar, merkezi Hatay’da olsa da bir dernekleri olduğu için ez fazla tanınan Suriye Türkmenleridir. Bayır ve Bucak coğrafi adlandırmaları bu grup için âdeti bir üst kimlik oluşturmuştur. Oymak ve oba bağlamında Halep bölgesi Türkmenleri kadar karmaşık bir yapıları yoktur. Dağlık bölgede yaşayanlara Bayır, ova, sahil kesiminde yaşayanlara ise Bucak Türkleri denilmektedir.

3. Hama, Humus ve Tartus Çevresi: Suriye’nin orta batısı sayılabilecek bir bölgedir. Hama’dan Lübnan sınırına kadarki alanı ve Akdeniz kıyılarını içine alır. Hama, Humus ve Tartus il merkezlerinden başka köylerde, özellikle Lübnan sınırında Türk yerleşim yerleri vardır. Bu bölgede yaşayan Türkler en şanssız olanlardır ve büyük çoğunluğu Türkçeyi unutmuştur.

4. Şam ve Kuneytra Çevresi: Şam’ın çeşitli mahalleleri ve köyleri ile Suriye’nin sorunlu bölgesi Kuneytra köylerinde yerleşmişlerdir. Golan Türkmenleri olarak adlandırılan Kuneytra bölgesindeki Türkmenler, 1967 İsrail savaşından sonra ev ve

² Suriye’de Türkler, Arapça *muhafaza* olarak adlandırılan il merkezlerinde, *mıntika* olarak adlandırılan ilçelerde, *nahiye* diye adlandırılan bucaklarda ve bucaklara bağlı köylerde yaşarlar (Suriye’de 14 muhafaza, 60 mıntika ve 206 nahiye vardır).

topraklarını kaybederek Şam'a yerleşmişlerdir³.

Bugün çoğunluğu Şam'da yaşayan Colan (Golan) Türkmenlerinin bölgeye ne zaman ve nasıl geldikleri hakkında yazılı ve sözlü kaynaklardan net bilgilere ulaşılamamıştır. Colan (Golan) Türkmenleri, kendilerinin bölgeye, Şam ile Kudüs arasındaki yolun güvenliğini sağlanmaları için, 1079'a kadar burada hüküm süren Atsız zamanında yerleştirildiklerini düşünmektedir. Savaş ve mevsim şartlarına göre göçebe bir hayat sürmüş olan Colan (Golan) Türkmenleri batıda Filistin, kuzeyde Haremün Dağı ve Banyas bölgesi, doğuda Havran ovası, güneyde ise Yermuk vadisi arasında göç etmişlerdir. Bu göçler sırasında bazıları Halep, Humus, Lazkiye gibi Suriye şehirlerine, bazıları Filistin'e yerleşmiştir. Bir kısmı ise Golan'da kalmıştır⁴. Golan'da kalan Türkmenler, Suriye Devleti'nin bağımsızlığını kazanmasından sonra, devlet tarafından topraklar halka dağıtılınca, yerleşik düzene geçmişler ve ziraate başlamışlardır. Türkmenler, Golan'ın ortasındaki ve Filistin sınırındaki toprakları (Kuneytra, Safad ve Taberiye gölü arasındaki bölge) almışlardır. Böylece aşiretlere bağlı 13 köy kurulmuştur. Devletle ağalar arasındaki anlaşma ile bu köylere Kadiriye, Sindiyana, Aynü'l-Kara, Razeziye, Dabbiye, Ahmediyye, Ayn-ı Simsim, Kefer Neffah, Mugayyir, Alike, Hafar, Hüseyiniye, Ayn-ı Alak adları verilmiştir. 1860'ta Türkiye'den göç eden Yörükler ise Kuneytra'nın güneyine yerleşmişlerdir. Burada, Çerkes köylerinin arasında Ayn-ı Ayşe adlı bir köy kurmuşlardır (İyd 2004: 71-79).

Hâlen Suriye'de Colan'dan (Golan) çıkarılan yaklaşık 40 bin civarında Türkmen bulunmaktadır. 1967 yılında Suriye-İsrail savaşı sırasında zorunlu olarak Golan'dan göç ettirilen Türkmenlerin bazıları Şam'ın Mezzeh, Berzeh, Hacerü'l-Esved, Yermuk, Tadamun, Çopur, Aysü'l-Urur gibi semtlerine, bazıları Şam'ın köylerine, bazıları da Halep, Humus ve Kuneytra'nın işgal edilmemiş Baas beldesine yerleşmiştir (İyd 2004: 74). Az bir kısmı Türkiye'ye dönmüş durumdadır. Bir kısmı ise Golan'ın Suriye tarafındaki küçük bir bölümünde kalmıştır. Colan (Golan) Türkmenleri, İsrail sınırında Birleşmiş Milletler kontrolündeki bu bölgede zor şartlar altında yaşamakta ve sıkı kontrol altındaki bölgeden dışarıya özel izin kâğıtlarıyla çıkabilmektedir. Stratejik önemi haiz bölge yılda bir kez, 17 Nisan'da (Colan Türkmenlerinin Yeni Gün (Nevruz) bayramı) ziyarete açılmaktadır⁵.

³ Mehmet Erol, Suriye'deki Türkçe yer adları ile ilgili oldukça ayrıntılı bir incelemeyi VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nda "Suriye'deki Türkçe Yer Adları" adıyla sunmuştur.

⁴ Cengiz Orhonlu'nun *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı* (1987: 96, 108) adlı eserinde de 1720'de Şam havalisinde bulunan Havran, Cebel-i Aclun, Havlan, Kuneytra taraflarına 21 adet oymağın yerleştirildiği kayıtlıdır. Ancak bugün bölgede varlığını sürdürmeye çalışan kırk bin civarındaki Colan (Golan) Türkmeninin bunların devamı olup olmadığı meçhuldür.

⁵ Colan (Golan) Türkmenleri ile ilgili bu bilgiler Colan Türkmenlerinden olan Hişam Şabanî ve Fadî İsa'dan hem sözlü olarak alınmış ve hem de kendileri tarafından hazırlanan "Suriye Türkmenlerinin Ak Yüzü Golan Türkmenleri" adlı yayımlanmamış çalışmadan yararlanılmıştır.

Suriye Colan (Golan) Türkmenleri ağız bazı ses ve şekil özellikleri ile söz varlığı bakımından Anadolu Ağızlarından Gaziantep ağız ile örtüşmektedir. Ayrıca Azerbaycan Türkçesi ve Irak Türkmen Türkçesi ile de pek çok ortaklığı bulunmaktadır. “Ağa, sovuq, pölmek, hamır, çüt, gétmek, géyinmek, hurhuz, eletmek, gavın, gücük, eyle, pambık, sallangaç, yavız, yerimek, yırramak” (Aksoy 1945: 89, 108-119) gibi Gaziantep ağızına has bazı kullanımlar, bugün Suriye Colan Türkmenleri ağızında ya aynen ya da çok küçük farklılıklarla, metinlerde de görülebileceği üzere, bulunmaktadır. Colan Türkmenlerinin, Azerbaycan ve Irak Türkçesi ile örtüşen noktalarının Kıpçak Türkçesiyle de örtüşmesi dikkat çekicidir⁶. Sadettin Buluç (Korkmaz 2007: 271), Irak Türkmenlerinin yerleştikleri Musul, Erbil, Kerkük, Hânekin, Mendeli bölgelerinde Moğolca ve Kıpçakça unsurların izleri bulunduğunu belirtir ki bu, Suriye’deki Türkmenlerin ağızları için de geçerlidir.

2. Colan (Golan) Türkmenlerinin Ağız Özellikleri

İncelenen metinler çerçevesinde Colan (Golan) Türkmenlerinin ağız özellikleri şu şekilde tespit edilmiştir:

2.1. Ses Bilgisi

2.1.1. Ünlüler

2.1.1.1. Colan (Golan) Türkmenlerinin ağızına has, genel Türkçeden farklı ünlüler:

/ā/ (uzun a) : Normal uzunluktaki a ünlüsünden daha uzun olarak telaffuz edilir. Türkçe kelimelerde ya daha vurgulu söylemek amacıyla uzatılmış ya da hece kaynaşması veya düşmesiyle ortaya çıkmıştır. *ğāçnyıq* (I/2), *yānî* (I/2), *ācî* (II/1), *toblānurlar* (II/5), *qād* (II/6), *Kefer Neffāh* (I/4), *subhānallah* (I/8), *yānda* (II/5)

/ē/ (uzun e) : Normal uzunluktaki e sesinden daha uzun söylenir. Uzun e’lerin büyük bir kısmı hece kaynaşmasından, hece düşmesi veya ünsüz düşmesinden kaynaklanan ikincil uzun ünlülerdir. *dēl* (I/2), *söylemeycēm* (I/6), *nēçin* (I/8), *bēm* (II/6), *nēdcin* (IV), *nēdi* (I/6), *ēle* (I/6)

/î/ (uzun i) : Normal uzunluktaki i sesinden daha uzun telaffuz edilen i’dir. *henî* (I/4), *bittînen* (III/1), *yānî* (I/2)

Kendilerine teşekkürü borç biliriz.

⁶ Kelime başında h- türemesi, -ç- > -ş-, -ñ- > -y- ses değişikliği, -p zarf-fiil ekinin zaman eki olarak kullanılması gibi noktalarda örtüşmeler bulunmaktadır (Buluç 1974: 54, Karamanlioğlu 1994: 17-18, 20, 124, Buran 2001: 49, 52-53).

/ö/ (uzun ö) : Normal ö sesinden daha uzun çıkartılan bir ö sesidir. Tek bir kelime de tespit edilmiştir. *Yörük* (I/4)

/ü/ (uzun u) : Normal uzunluktaki u sesinden daha uzun telaffuz edilir. *süya* (III/1)

/á/ : Boğumlanma noktası a-e arasında olan yarı kalın bir ünlüdür. Hem Türkçe hem de yabancı kelimelerde kullanılmaktadır. Bu ünlü Irak Türkmen Türkçesi ağzlarında da tespit edilmiştir (Korkmaz 2007: 273, 280). *Áyneyşe* (I/4), *yá* (I/6), *biráz* (I/7), *ğütvânılmaz* (I/8), *yá'ni* (II/1), *báğendim* (II/1), *hüca* (III/1), *Ázeriler* (V/1), *Ázerbicen* (V/2), *du'áleri* (V/3)

/é/ (kapalı e) : Boğumlanma noktası e-i arasında olan bir ünlüdür. Anadolu'nun pek çok yerinde duyulan bu ses, Suriye Türkmenleri tarafından da kullanılmaktadır. Bugün standart Türkiye Türkçesinde tamamen i'ye veya e'ye dönüşmüştür. *bés* (I/2), *démek* (I/2), *dédiler* (I/2), *déyi* (I/2), *wérdiler* (I/3), *gétti* (I/6), *nérden* (I/6), *gétirmeseydi* (I/6), *béslenmez* (I/7), *problem éderdiniz* (I/8), *yémeq* (I/8), *gáyellerdi* (II/1), *yéyirler* (II/3), *düğüñ* *gécesi* (II/5), *gélín* (II/6), *géder* (III/1), *yéller* (III/1), *éneker* (VI/2), *pénir* (VI/2), *bébek* (VII)

Türkçede yalnız birinci hecede bulunan bu ünlü, Colan (Golan) Türkmenleri arasında son hecede de zaman zaman görülmektedir. *dengé* (III/6), *Muğayyér* (I/4)

/í/ : Boğumlanma noktası ı-i arasında olan yarı kalın bir ünlüdür. "Bir" kelimesinin telaffuzunda görülür. Kelimenin sonundaki r sesi de vurgulu şekilde telaffuz edilen bir r olup yaygın olarak kullanılır. *bír* (I/2)

2.1.1.2. İkincil Uzun Ünlüler

2.1.1.2.1. Hece kaynaşmasıyla ortaya çıkan uzunluklar:

dél (I/2), *söyleycém* (I/6), *söylemeycém* (I/6), *nēçin* (I/8), *bēm* (III/6), *qād* (II/6), *nēdcin* (IV)

2.1.1.2.2. Hece düşmesiyle ortaya çıkan uzunluklar:

ötē (I/4), *kēsi* (I/7), *bittīnen* (III/1)

2.1.1.2.3. Ünsüz düşmesi sonucu ortaya çıkan uzunluklar:

ēle (I/6), *bēle* (III/1), *nēdi* (I/6)

2.1.1.2.4. Vurgulu söylemek amacıyla uzatılmış ünlüler:

sēkiz (III/7), *Cölen Türqmenléri mi* (III/1), *sūya* (III/1)

2.1.1.3. Aslî Uzun Ünlüler

Suriye Colan (Golan) Türkmenleri ağzında, Türkçe kelimelerde herhangi bir ses olayından kaynaklanmayan uzunluklar dikkat çekicidir. Bu uzun ünlüler Irak Türkmen Türkçesi ağızlarında da (Kerkük, Hanekin, Tellâfer, Mendeli) görülür (Korkmaz 2007: 273, 280, 285, 296). Aslî gibi görünen bu uzun ünlüler genellikle geniş ünlülerde (a, e, ö) görülmekle birlikte dar olan i ünlüsü de uzun olarak karşımıza çıkar. *ğâçnyıq* (I/2), *âcı* (II/1), *tohlânırlar* (II/5), *yânda* (II/5); *eridiñ* (I/8), *dēmir* (II/1); *henî* (I/4), *yânî* (I/2); *Yörük* (I/4)

Yabancı kelimelerdeki uzunluklar korunmuştur.

Kefer Neffâh (I/4), *subhânallah* (I/8)

2.1.1.4. Dudak ve diş-dudak ünsüzleri yanında bulunan ünlüler düz olarak kullanılabilmektedir. Bu ünlü düzleşmesi hadisesi Gaziantep ağzında da görülür (Aksoy 1945: 97-98). *davıl* (III/1), *ğawm* (III/1), *yavız* (III/5), *hamır* (VI/3)

Bir başka ünlü düzleşmesi hadisesi, ilk hecedeki ö sesinin e'ye dönüşmesidir. Bu ünlü değişmesi Gaziantep ağzında (Aksoy 1945: 119) ve Irak Türkmen ağızlarından Kerkük (Korkmaz 2007: 273) ve Telaffir Türkçesinde de (Buluç 1974: 52) görülür. *eyle* (I/2), *bele* (II/1), *yerimedise* (VI/1)

2.1.1.5. Genellikle “y”nin tesiriyle meydana gelen ünlü daralması hadisesinin bir örnekte istisnai bir kullanımı vardır. Colan (Golan) Türkmenleri ağzında oldukça yaygın olan üst üste iki iyelik ekinin kullanımına benzetilerek yakıştırma yoluyla ortaya çıkmış gibi görünen bu örnek *arqınsdayım* (IV)'dir. “Y” yardımcı sesinin etkisiyle meydana gelen ünlü daralmaları Gaziantep ağzında da hâkimdir (Aksoy 1945: 87). *dewiye* (II/4), *çalmıya* (III/1), *yırlıyan* (III/1), *hatırlıym mı?* (I/1)

2.1.1.6. Vurgusuz olan orta hece ünlüsü bazı kelimelerde düşer. *ordan* (I/7), *nérden* (III/1)

2.1.1.7. İlk hecesinde yuvarlak bir ünlü bulunmasına rağmen ikinci hecesinde düz ünlü taşıyan, yani küçük ünlü uyumuna uymayan kelimeler görülür. *bulınmaz* (III/1)

2.1.2. Ünsüzler

2.1.2.1. Genel Türkçeden farklı ünsüzler:

/ñ /: Orta ve arka damakta boğumlanan bu ünsüz, Anadolu ağızları gibi Suriye Colan (Golan) Türkmenleri ağzında da yaşamaktadır. *biñ* (I/4), *soñra* (I/7), *yatıq ğaldıñuz* (I/8), *ğoduñuz* (I/8)

/ğ/ (gırtlak g'si) : Boğumlanma noktası dip damak olan bu ünsüz, Anadolu ağızlarındaki ğ sesinden farklı olarak kısmi bir sızıcılığa sahiptir. Anadolu'da Doğu Grubu ağızlarında görülen ğ sesine yakındır. Suriye Colan (Golan) Türkmenleri ağzında, kalın ünlüler yanında ince ünlülerle de kullanılmaktadır. *yatıq ğaldıñız* (I/8), *ğoduñuz* (I/8), *bağlallardı* (VI/1); *ğüwânılmaz* (I/8), *diğneller* (IV), *söğleller* (IV)

/q/ : Boğumlanma noktası arka damağın biraz gerisi, dip damak olan bu ünsüz, ğ sesinden farklı olarak patlayıcıdır. *çıqmayı* (I/1), *ğorqularısından* (I/2), *ğāçınıq* (I/2), *Türqmen* (I/4), *başqa* (I/4), *yaqm* (I/4), *ğaşdıqları* (I/7), *baqçayı* (I/7), *yatıq ğaldıñız* (I/8), *yuqqarı* (I/8), *oluşuqlar* (III/5)

Suriye Colan (Golan) Türkmenleri ağzında kalın ünlüler yanında ince ünlülerle de kullanılmakta, boğumlanma noktası ön damaktan orta, hatta arka damağa çekilmektedir. *qıy* (I/4), *qenmer* (I/4), *meqtebleri* (I/6), *eqnimizi* (I/6), *wereceqkine* (I/6), *ğördüq* (I/7), *gerçeq* (I/8), *qere* (I/8), *yémeq* (II/8), *öqiziñ* (VI/1), *eqmeq* (VI/3)

/w/ : Normal v sesinden daha geniş telaffuz edilen, vurgulu bir ünsüzdür. *waqt* (I/2), *wallahi* (I/3), *wérdiler* (I/3), *wardı* (I/4), *wurmuşlar* (I/4), *ew* (I/6), *dawar* (I/7), *ğüwânılmaz* (I/8), *tawı* (I/8), *ğüwey* (II/4), *dewe* (II/4), *duwaq* (II/6), *ğawm* (III/1), *yawız* (III/5), *yawru* (VI/2), *owlaq* (VI/2), *yawaş* (VI/3), *sawaş* (VI/3), *ğawurma* (VI/3), *ewçilik* (VII)

/r/ : Normal r sesinden daha vurgulu şekilde telaffuz edilen bir /r/ sesidir. *bır* (I/2), *nérden* (I/6), *Cobar* (I/7), *oturduq* (I/7), *orda* (I/7), *gerçeq* (I/8), *dérík* (III/6), *damladıñıq* (VI/2)

2.1.2.2. Batı Türkçesinde kelime başında sert ünsüzle kullanılan bazı kelimelerin başındaki ünsüzler yumuşamıştır. Özellikle Türkiye Türkçesinde q- sesi ile başlayan kelimelerin büyük çoğunluğu Colan (Golan) Türkmenleri ağzında arka damaktan daha da geride telaffuz edilen ğ- sesi ile başlamaktadır. *ğaşdılar* (I/2), *ğorqularısından* (I/2), *ğan* (I/2), *ğuruş* (I/7), *ğaldı* (I/8), *ğodu* (I/8), *ğızı* (II/1), *ğaynatır* (III/3), *dayzem* (III/1), *ğarşıda* (III/1), *ğawm* (III/1), *ğururlar* (III/1), *ğurşağ* (II/6), *depeleri* (I/2)

Ancak Batı Türkçesinde yumuşak ünsüzle başlayan bazı kelimelerin de sert ünsüzlü şekilleri kullanılmaktadır.

kibi (I/4), *pöleştiler* (I/6), *tabbıl* (III/1)

Metinlerde görülen diğer ünsüz değişimleri şunlardır:

y->d- : *denge* (III/6)

-ñ->-y- : *ğoyşu* (III/1)

-ñ->-ğ- : *diğneller* (IV), *yanıgızda* (VI/3)

-ñ->-ng- : *donguz* (V/3), *yengi* (VI/3)

-ğ->-y- : *deyiller* (V/3)

-ç->-ş- : *ğaşdılar* (I/2), *uşmuşlar* (I/2)

-ş->-j : *boj* (VI/3)

2.1.2.3. Ünsüz düşmesi kelime içinde ve sonunda görülebilmektedir. *atmış yedide* (I/2), *bi* (I/6), *nası* (I/8), *bele* (II/1), *buğda* (III/3), *yuka* (IV/3)

Ünsüz düşmeleri sonucunda ünlü uzamaları meydana gelebilmektedir. *êle* (I/6), *bêle* (III/1), *sôra* (III/1)

2.1.2.4. Ünsüz ikizleşmesi de bazı örneklerde tespit edilmiştir. *oqqırlarsa* (I/6), *tabbıl* (III/1), *güççük* (III/5), *sekkiz* (III/5), *bilezzik* (II/6), *yüzzük* (III/6)

2.1.2.5. İsim ve fiil köklerine çekim ekleri getirilirken ünsüz uyumunun tam hâkim olmadığı tespit edilmiştir. Ünsüz uyumuna uymuş örnekler yanında uymayan örnekler de yaygın olarak kullanılmaktadır.

sattıq (I/7), *yaptıq* (I/7), *yoqtu* (I/7)

unutdu (I/3), *bıraqlı* (I/6), *çıqlıq* (I/7), *gétdim* (I/7), *yapdıq* (I/7), *çıqardıqlan* sonra (I/8), *yapdmız* (I/8), *yémekde* (II/3), *pirinçden* (II/3)

2.1.2.6. Kelime sonunda sert ünsüzler yanında yumuşak ünsüzler de kullanılabilmektedir. *çoqçoğ* (I/7), *çoğ* (I/4)

2.1.2.7. Kelime başında l- ünsüzü türemesi görülebilmektedir. *löglegin* (II/4)

2.1.2.8. Kelime başında h- ünsüzü türemesi iki örnekte karşımıza çıkmıştır. Irak ve Suriye Türkmenleri ağzında y-'siz olarak *üca* şeklinde kullanılan *yüce* kelimesinin başında h- türemesi gerçekleşmiştir. Gülsevin (2001: 139) "Türkiye Türkçesi Ağzlarında # h Sesi Üzerine" adlı makalesinde y-'den gelişme gibi görünen h-'ler için "# h- < Ø- < # y- (yani, önce kelime başındaki # y-'ler düştü, sonra da kelime başında # h- türemesi oldu. (?) hınge < inge < yinge; hut- < ut- ~ üt- < yut- ~ yüt- gibi)." demektedir. *hüca* kelimesindeki gelişim de bu şekilde olmuş gibi görünmektedir. Kelime başında h- türemesi Irak Türkmen Türkçesi ağzlarında (Buluç 1974: 54, Bayatlı 1996: 359, Korkmaz 2007: 276, 281, 333) ve Azerbaycan Türkçesinde de (Buran 2001: 49) görülür. Metnimizde tespit ettiğimiz iki örnekte *hüca*, Azerbaycan Türkçesinde (Altaylı 1994: 1161), Türkmen Türkçesinde (Tekin 1995: 642) ve Irak Tellâfer Türkçesinde (Buluç 1974: 54) *uca* şeklinde kullanılırken, *hindi* daha eski bir *imdi>indi* üzerinden gelişmiştir.

hüca (III/1), *hindi* (III/2)

2.1.2.9. İlerleyici ses benzeşmeleri yaygındır. Suriye Colan (Golan) Türkmenleri ağzında yaygın olarak görülen bu özellik Gaziantep ağzında (Aksoy 1945: 55) ve Irak Türkmen Türkçesinde de (Buluç 1974: 55, Korkmaz 2007: 276) yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır.

Benzeşmelerin büyük bir kısmı yakın sesler arasındaki ilerleyici benzeşmelerdir.

-nl- > -nn- *bunmar* (I/6), *Türqmennerin* (II/6), *onnarın* (I/6), *burunnarı* (I/8), *onnara* (I/8), *ğurşumadı*(II/1)

-nd- > -nn- *kennini* (II/1), *üstünnen* (V/2)

-rl- > -rr- *terrik* (III/5), *yırrardık* (III/1), *terredim* (III/1), *parradım* (III/1)

İlerleyici benzeşmeyle ikiz ünlü durumuna gelen ünsüzlerden birinin düşürülerek kullanıldığı da tespit edilmiştir.

bunarm (I/7)

Yakın sesler arasında, özellikle -rl- seslerinde gerileyici benzeşme yaygındır.

-rl- > -ll- *çalıllardı* (I/5), *géyellerdi* (II/1), *déyiller* (II/1), *édellerdi* (II/1), *öldürüller* (II/1), *bişiriller* (II/3), *yéller* (III/1), *qolları* (VI/1), *yapallar* (VII), *ğaçaallar* (VII), *oynullardı* (VII), *déller* (III/1), *yırrallar* (II/5)

Bazıları da uzak sesler arasındaki benzeşmelerdir.

hırluz (II/7), *tene* (III/1)

2.1.2.10. Hece kaynaşması oldukça yaygın görülen bir ses hadisesi olup bazı örneklerde ünlü uzamalarına da sebep olmuştur.

dél (I/2), *söyleycém* (I/6), *söylemeycém* (I/6), *nēçin* (I/8), *yigirmbeş biñ* (II/2), *durmoğlen* (III/1), *burmoğlen* (III/1), *şeydellerdi* (III/2), *yānda* (III/5), *bēm* (III/4), *kād* (II/6), *nōh* (V/3), *çıqarırq*(VI/2), *ğızdırrım* (VI/2), *durruq*(VII)

2.2. Şekil Bilgisi

2.2.1. İsimden isim yapan -ca/ -ce/ -ça/ -çe eki ile eşitlik eki -ca/ -ce/ -ça/ -çe'nin sadece sert ünsüzlü şekilleri kullanılmaktadır.

Türqmençemizle (I/1), *senelerçe* (VI/3)

2.2.2. “İle” edatının ekleşmesi ve sonuna vasıta hali eki -n'yi almasıyla ortaya çıkmış olan -lan -len eki, -dan /-den şeklinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Ekin bu şekilde kullanımı Irak Türkmen Türkçesinde de tespit edilmiştir (Bayatlı 1996: 370). *Suriye'den İsrayıl arasında* (I/2), *kiradan* (I/7), *paradan* (I/7), *pirinçden* (III/3), *soqudan* (II/3), *deweden atdan* (II/4), *öküzden* (VI/1), *bonduruqlan* (VI/1), *oğlağıdan* (VI/3).

Vasıta bildirmek üzere nadiren -lan / -nan şekillerinin kullanıldığı da görülür. *çorbalan* (II/3), *yarmaynan* (II/3), *bunan* (VI/3)

2.2.3. Colan (Golan) Türkmenleri ağzının en belirgin özelliklerinden biri, ünsüzle biten isim kök ve gövdelerine 3. teklik şahıs iyelik ekinin çift getirilmesidir. Hem -ı /-i hem de arkasından -sı /-si eklenmektedir. Bu özellik Irak Kerkük Türkmencesinde de tespit edilmiştir (Korkmaz 2007: 277). *ğorqularısından* (I/2), *oğullarısını* (I/3), *günüsiünde*

(II/6), *yanısına* (II/6), *tarafısında* (II/7), *elisini* (II/8), *birisi* (II/1), *gızısını* (II/1), *ardısında* (III/8), *içisinde* (III/4), *gözüüne* (III/5), *ğardaşı* (III/5), *avradısı* (III/5), *golusuna* (II/6), *boynusunu* (VI/1), *üsdüsünü* (VI/2), *suyusu* (VI/3)

Nadiren tek iyelik eki ile de kullanılmaktadır. *misafirsi* (II/3), *avradına* (III/6), *ğızardaşıma* (III/6)

Ünlü ile biten isim kök ve gövdelerine ise sadece *-sı* /*-si* getirilir. *parası* (II/7), *anası* (III/5), *başqısı* (III/1), *tenesi* (III/3), *ğarısı* (III/5), *ikisi* (III/5), *bacısına* (III/6), *dayısı* (III/6), *ba'zısı* (V/2)

2.2.4. Türkiye Türkçesinde “ne” soru zamirinden sonra belirtme hali eki getirilmek istendiğinde yardımcı ses olarak “y” kullanılır. Ancak Colan (Golan) Türkmenleri ağzında “n” kullanılmaktadır. *neni* (I/3)

2.2.5. Yardımcı ses genellikle kullanılmamakta olup nadiren “y”, zaman zaman da “n” görülebilmektedir. Anadolu ağızları içinde Kilis ağzında da “y” yardımcı sesi genellikle kullanılmaz (Aksoy 1945: 84).

baqmıdı (II/3), *ağadı* (II/6), *yaşlıdı* (II/7), *öğrencidik* (II/7), *qöylerdeken* (II/1), *cölendeken* (II/1), *sökemedise* (III/8), *olsadı* (II/5), *yerimedise* (VI/1)

ağayın (II/6), *ğonşuyun* (III/1), *qıpnıyn* (IV)

dışarınman (II/5), *birbirine* (III/5)

2.2.6. Dönüşlülük zamiri olarak *kendi*'nin ses değişmelerine uğramış şekilleri kullanılmaktadır. *Kendi* zamiri ses yapısındaki değişiklikler bakımından Kilis ağzındaki kullanımla örtüşmektedir. Ancak şahsı ifade etmek üzere kullanılan bu zamir, Kilis ağzında şahıs dışında nesneyi de karşılamaktadır. *kenni* (III/1), *kendisi* (II/6), *kennini* (II/1), *kennin* (IV), *kennisine* (III/6), *kenne* (II/2), *kennen* (III/8), *qender* (II/6), *qenner* (II/4), *kener* (V/2), *kenneri* (II/8), *kennerin* (II/3), *kennere* (III/4), *kennerden* (V/3)

2.2.7. Şahıs zamirlerinin yönelme eki almış şekillerinde ince ünlülü şekiller hâkimdir. Suriye Türk ağızlarının büyük ortaklık taşıdığı Gaziantep ve Kilis yöresi ağızlarında da şahıs zamirlerinin kullanımı bu şekildedir (Aksoy 1945: 137). Yine Irak Türkmen Türkçesinde de zamirler ince ünlülü olarak kullanılmaktadır (Bayatlı 1996: 387, Korkmaz 2007: 277). *sene* (I/4), *bene* (III/6)

2.2.8. Soru sıfatı “hangi”, asli şekle daha yakın olan ve ünlü uyumuna da uyan *hanğı* (III/1) şeklindedir.

2.2.9. Şimdiki zaman eki olarak *-ı/-i* /*-y* /*-yı/-yi/-ya/-ye/-yar/-yer* ekleri kullanılmaktadır ki bugün Anadolu'da Doğu Grubu ağızlarında da aynen bu ekler şimdiki zamanı

ifade etmek üzere bulunmaktadır (Karahan 1996: 43-44).

hatırlıym (I/1), eşidiym (I/8), déyim (I/8), bilim (VI/3)

bilisin (IV), bilisin mi? (II/5), hatırlıym mı? (I/1)

aliy (III/5), biliy (V/3), söyleyi (I/8), yeyi (I/8), masqara ediyeri (I/8), görüniye (III/5), oliya (III/5), diye (III/5), gelyer (III/1), oqıyar (IV)

ğaçıyıq (I/2)

déyirler (I/2), yéyirler (III/3), yayılyer (III/1), yırladıyarlar (II/5), ağnyarlar (III/5), dinliyerler (II/7), déyerler (IV), bilmeyleyler (VI/3)

2.2.10. I. Çokluk şahsın eki bütün kiplerde -z değil -k'dir. Azerbaycan Türkçesinde (Buran 2001: 52), Irak Türkmen Türkçesinde (Bayatlı 1996: 391-403)⁷ ve Anadolu'nun bazı ağızlarında da emir dışındaki bütün kiplerde (Batı grubu ağızlarından Adana, Adıyaman, Gaziantep, Giresun, Hatay, Kayseri, Malatya, Tokat, Yozgat vd. gibi (Karahan 1996: 137)) I. çokluk şahıs için bu ek kullanılmaktadır.

dérik (I/4), ğaçıyıq (I/2), görmedik (I/2), yéyceğik (VI/2)

2.2.11. Gelecek zaman için yaygın olarak -ı/-ici eki kullanılmaktadır. Ancak bazen -acak/-ecek ve bunun ses değişikliğine uğramış şekilleri de görülür. Bu ek, Anadolu'da Batı Grubu ağızlarından Kırşehir, Kayseri, Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Kilis ağızlarında da gelecek zaman eki olarak kullanılmaktadır (Karahan 1996: 147, Günşen 2006: 74).

alıcım (II/2), wérmeyicim (III/4), oquycum (IV), baqmıcın (III/5), nēdcin (IV), oqucun (IV), sökücü (III/8), alıcı (II/5), açıcıq (II/6), edicek (IV)

ne yapacaq (I/7), oqutacağım (IV), oqutucam (IV), oqutıcağım (IV), yéyceğik (VI/2)

2.2.12. En dikkat çekici özelliklerinden biri -k zarf-fiil ekinin yaygın olarak kullanılmasıdır. *yatıq ğaldıñız (I/8), alıq ğaçar (II/1), gedik qurban kesellerdi (V/3)*

Kuzey grubu Türkçelerinde, Azerbaycan Türkçesinde (Buran 1994: 52-53) ve Irak Türkmen Türkçesinde (Korkmaz 2007: 278, 333) anlatılan geçmiş zamanı ifade etmek üzere kullanılan -p zarf-fiil eki ile aynı fonksiyona sahip olan -k ekinin bu kullanımına Gaziantep ağızında da rastlanır (Aksoy 1945: 176-180). Gaziantep ağzı dışında yine Batı Grubu ağızlarından olan Denizli, Aydın ve Antalya ağızlarında da -ık eki zarf-fiil olarak kullanılmaktadır (Buran 1994: 17).

⁷ Hidayet Kemal Bayatlı, *Irak Türkmen Türkçesi* adlı eserinde "Kişi Ekleri" bölümünde Irak Türkmen Türkçesinde I. çokluk şahıs için zamir kökenli -mız (-miz, -muz, -müz) ekinin de kullanıldığını belirtmiştir. Ancak "Fiil Çekimi" başlığı altında verilen örneklerin tamamında I. çokluk şahsın çekimi iyelik kökenli -g (-h, -k) eki ile yapılmıştır.

gelikler (III/1), konuq (III/1), alıq (II/5), oluşıqlar (III/5), alıqlar (IV), unuduğum (VI/3), unuduqlar (VI/3)

2.2.13. I. Teklik şahıs emir eki hece kaynaşmasıyla -ım / -im / -um / -üm şekline dönmüştür. *ölüm (III/1), alım (III/1)*

Emir çekimi diğer şahıslarda şu şekillerde karşımıza çıkmaktadır: *yatın (II/7), yatalım (II/7), ıkna et (IV), darıma (IV)*

2.2.14. “Gibi” edatının *kibi* yanında Azerbaycan Türkçesindeki *kimi* şekli de (Buran 1994: 64) kullanılmaktadır. *bunuñ kimi (II/2), kibi (I/4)*

2.2.15. Suriye Colan (Golan) Türkmenleri ağzında Türkçe cümle yapısı genellikle korunmuş olmakla birlikte Arapçadan etkilenme sonucunda ortaya çıkan devrik yapı cümleler de bulunmaktadır.

Atmış yedide savaş oldu Suriye’den İsrayıl arasında. (I/2)

Düşmedi Quneytira. Görmedik İsrayili biz. (I/2)

Üç insan getmişlerdi toplamıya yardım. Geldi burda pöleştiler üçü. (I/6)

Güveyin ehli éder bu yémegi. (II/3)

Çonuşluğa otutturullar çennini. (II/4)

3. Sonuç

İsrail’in işgal ettiği Golan tepelerinden adını alan Colan (Golan) Türkmenleri, diğer Suriye Türkmenlerine göre daha güneyde İsrail sınırında bulunmaları ve nüfus olarak daha az olmaları sebebiyle dikkatlerden kaçmıştır. Colan (Golan) Türkmenleri 1967 İsrail-Suriye savaşından sonra ev ve topraklarını kaybetmişler, çoğunluğu Şam ve Kuneytra’nın köylerine yerleşmişlerdir. Hâlen Suriye’de Colan’dan (Golan) çıkarılan yaklaşık 40 bin civarında Türkmen yaşamaktadır. Bunlardan Kuneytra bölgesinde yaşayanlar, İsrail’in işgali altındaki topraklarda oluşturulan Birleşmiş Milletler kontrolündeki bu tampon bölgede zor şartlar altında yaşamakta ve sıkı kontrol altındaki bölgeden dışarıya özel izin kâğıtlarıyla çıkabilmektedir. Suriye Colan Türkmenleri ağzı bazı ses ve şekil özellikleri ile söz varlığı bakımından Anadolu Ağzlarından Gaziantep ağzı ile büyük benzerlikler taşımaktadır. Ayrıca Azerbaycan Türkçesi ve Irak Türkmen Türkçesi ile de pek çok ortaklığı bulunmaktadır. Gaziantep ağzına has bazı kullanımlar, bugün Suriye Colan Türkmenleri ağzında ya aynen ya da çok küçük farklılıklarla bulunmaktadır. Colan Türkmenlerinin, Azerbaycan ve Irak Türkçesi ile örtüşen noktalarının Kıpçak Türkçesiyle de örtüşmesi, bölgenin tarihi göz önünde bulundurulduğunda dikkat çekicidir.

4. Metinler

-I-

DerlemeYeri : Şam (Hacerü'l-Esved)

Anlatan⁸: Erkek

Yaş: 57

Meslek: Öğretmen (Üniversite mezunu)

Derleme Tarihi: 2008

(1) -Cölen'den çıqmayı hatırlıyın mı?

-Aaa, Cölen'den çıqmayı hatırlıyım ya.

-Danış kendine. Bes, bizim Türqmençemizle ha.

(2) -Atmuş yedide savaş oldu Suriye'den İsrayil arasında. Bêş gün önce, İsrayil girmeden önce Cölen'e, yabana yabana dedi, çıqın çıqın çıqın dedi, Quneytırı düşdü. Düşmedi Quneytırı. Görmedik İsrayili biz. Bütün askerler, obalar hepsi ğaşdılar ğorqularısından. Biz de ğācıyıq, görmedik kimse, bîr İsrayili görmedik. Yānî uşmuşlar démek. Bütün memleket, Cölen depeleri, bu bölkeler hepsi teslim oldu. Bu savaş dēl, savaşda ğan olur arada. Eyle dēl mi? İsrayil girdi, dēdiler. Biz bîr şî görmedik. Çıqdıq geldik işte Şam'a, Şam'ın içinde atmuş yediden şimdiye ğadarı. Her sene deyirler, barış olucaq déyi. Allah bilir Cölen döner mi dönmez mi? Ben beşinci sınıftadım, oqıydım. Yani on iki yaşında o waqıt.

(3) (-Eşyaları toplayabildiniz mi?)⁹

-Neni? Bîr şî göçürmedik, wallahi bîr de yardım görmedik. Bîrden geldiler bu habarı wērdiler bize. Çıqın yabana, çıqın çıqın çıqın. İsrayil girdi. Çıqın çıqın çıqın. Hāfızü'l-Esad o waqıt harb baqanıdı. Cumhur başı değildi. Bütün obalar, hepsi ğorqulasından, kimisi oğullarısını unuttu.

(4) Biz Türqmen dérik bütün Türqlerin hepsine burda. Henî on dört qöy wardı Türqmen. Bizim qöyün adı Sindiyene. O qöyler sayladırım sene. Hepsi bunlar Arab adları wurmuşlar qenner. War bîr Dabbiye, Ğadiriyye, Kefer Neffāh, Muğayyér, Hafar, Haseniyye, Ahmediyye, 'Áyneyşe. Gene bizim Türqmennerden yörük war. Bunlar yörükler Çerkezlerin içinde war gene. Heni Çerkes qöylerinin içinde. Bu saylattığım qöylerden başqa Çerkes qöyleri war. Bu çerkes qöylerin içinde war bizim

⁸ Derleme yapılan kaynak kişilerin kimlikleri, kendilerini zor duruma düşürebileceği düşünceyle açıklanmamıştır.

⁹ Soru-cevap tekniğiyle derlenmiş olan metinlerin bazı bölümlerinde konu bütünlüğünü sağlamak amacıyla sorular parantez içinde eklenmiştir.

Türq he. Sindiyenede bîr biñ gîşiye yaqın wardı. Biñden de ziyade wardı. Ötê qöyler Sindiyene kibi biraz çoğ biraz az. İşte eyle.

(5) Burda bîr yardım görmedik. Yardım gelirdi dışardan, yabandan. Yani Suriye dışarınnan, hökümetlerden, çalılardı hepsini.

(6) Ağa wardı bizde bi. Ewel söylemede sene ben söz verdim, doğru söyleycēm sene. Yalan söylemeycēm. Bizim ağamız hayındı. ... ağadı. Franse günüsünde meqtebleri getirdi. Türqmen qöylerine geldi. Bu meqtebleri qaldırdı. Bunnar dér, ağnarlarsa, oqırlarsa yarın kim bizim yerimizi süreceğ, kim eqinimizi biçecek? Kim nēdi, bunnarın oğlları, Türqmennerin oğllarından çalışqan çıkar, kimse bizim lafımızı diğneyen olmaz. İşte ēle dēdi. Onnarın düşümleri eyledi. O ... ağa işte gētti Türqmennerin yanısına yardım istemek için, bizim duyduğumuz çoq vermişler. Geldi warıp, kimseye, kime wereceğkine. Üç insan gētmışlerdi toplamıya yardım. Geldi burda pöleştiler üçü. Bu üç kişi pöleşti. Qender aldılar bu yardımları, Türqmen bîr şî görmedi. ... ağayın oğlısı çabıq geldi, mīden içinde Şam'ın içinde, mīdenden ew aldı, ne aldı, her şî aldılar. Nérden bu para. Ordan gētirmeseydi Türqmennerin yanısına yardım. Nérden bu para kendisine. Kendisi ne war hepsini Cölen'de biraqdı yá. İşte eyle oldu.

(7) Kimse yardım etmedi. Ebeden. Biz işte Şam içinde Cōbar'da otúrduq, soñra Zemelke'ye çıqdıq, kiradan. Hepsi kiradan, hepsi paradan oturmamız. Bubam yaşlıdı. Allah rahmet etsin. Yaşlıdı, ne yapacağ. Soñra işte biráz para wardı bizde, dawar goyun wardı. Bunnarı sattıq. Altmış yedide ordan gāşdıqdan soñra Şam'ın içinde bunnar bēslenmez. Bunnarın parası wardı. Bunnarın parasına Qadem'de ew yaptıq. Şam'ın tarafısında Qadem. Orda oturdıq. Bizler hepsi öğrencidik. Bütün hep öğrenci, bubam yaşlı insandı. Hayatımız çoq çoğ çetindi. Çoq krizli günler gördüq orda biz. Soñra işde oquduq, lise aldıq. Kēsi¹⁰ burada, kimisi çıqdı Suriyeden dışarı, ben çıqdım İmarat'a. Yemen'e gēttim. Orda oquttum. İki gurus gētirdim. Burda bizim bu baqçayı yapıdıq. Bu ewi yapıdıq. Önce bîr şî yoqtu. Hepsi sıfırdan yeridik.

(8) Ew, baqçalar, ne war hepsi orda galdı. Cölen depelerinde galdı. Türqiyye bîr yeşil ışıq görmeseydi bu Cölen depelerinin dönmeğ gerçeğ olmasaydı, yāni Türqiyye girmezdi bu işe. Allah bilsin, Cölen döner bu qere. Ben eyle eşidiym. Yeşil ışıq görmeseydi elisini qomazdı Türqiyye. Araba güwānilmez. İşde ne yaptılar. Türqleri burda çıqardıqdan soñra kenneri ne yapıdılar? Kerkere¹¹ dēyiler bizim, dēyiler walla bizi Türqiyye çoq geri godu. Dēyim tamam. Türqiyye baqın nası oldu şimdi? Türqiyye Awrupa'dan daha ziyade oldu. Sizler ne yapıdınız? Nēçin siz de yuqarı qaqmadıñız. Nēdi¹² yatıq galdıñız siz? Siz Türqiyyeyi geri goduñuz. Siz problem éderdiniz. Siz

¹⁰ kēsi : kimisi

¹¹ kerkere : alçak sesle, alay ederek konuşma

¹² nēdi : neden

kirizli günler gösterirdiniz Türqlere. Türqiyye sizi geri gomadı. Walla eyle söyleyim ben. Bunnar eğri bíf milletdi, eğri doğru olmaz. Değişinmez bunnar. Kimse de beğenmezler. Kennerin burunnarı çoq yuqqarı. Bit yeyi kenneri, burunnarı da yuqqarı. Subhānallah. Qaddafi déyim mi ne dédi. Arapdan çıqdı Qaddafi. Debbebeleri, uçaqları, hepsini gétiriñ febrikeye, ėridiñ bunnarı, tawa yapın dédi. Yémeq bişirmeden ötürü. Nēçin göymüşsünüz bunnarı, nēdi getirmişsiniz? Yeni onnara masqara ediyeri. Doğru söyleyi. Allah bizi eyle yazmış.

Bizim Türkmenler bilmezdi, nérde Türqiyye olduğunu bilmezdi.

-II-

DerlemeYeri : Şam (Hacerü'l-Esved)

Anlatan: Kadın

Meslek: Ev hanımı (okuma-yazması yok)

Yaş: 65

Derleme Tarihi: 2008

(1) -Nası olurdu düğünler qöylerdeken?

-Qöylerdeken ölce géyellerdi bele, yá'ni dēmir géyillerdi dēmir Cōlen'deken. Arablar da déyiller örcē déye. Hep beyledi ewwel. Qöylerdeken düğünleri harmanda edellerdi. Ācı bāğendim, bu ġızı aluñ dēr. Ana baba ġızı göstürür. Çerkezden 'Áyneyşe alıq ġaçar, bu az Türkmende. Qıyımızda zor alıq ġaçma. Alıq ġaçar sa kesme war, kesme war bizde. Ġızı öldürüller, Dabya'dan birisi öldürdü ġızısını. Ġurşunnadı kennini. Néde aldın ġaştın déyi.

(2) -Ġız déyer, bubamın lafısı olsun, anamın lafısı olsun ben alıcım dēr. Ġalın otuz biñ, yigirmbeş biñ ġoyallar. Bunuñla hacat alır ġıza. Bunuñ kimi yastıq eder kenne, kebe¹³ eder kenne. Yetmezse baba üstüne ġor. Bu ġalın kesmekdi.

(3) Düğünde aş ġariler bişiriller. Güveyin ehli éder bu yémegi. Ġurban keseller, çorbalan bişiriller. Bíf misafirsi olur kennerin. Arabi dökeller. Yémekde pirinçden bulgur bişer. Soqudan buğda döğerler, o buğda aş. Yarma éderler. Yarmaynan ġaynatır, édellerdi yoğurtdan aş. Yémek yéyirler.

(4) Lōngüñü, lōglelegin camıdan çıqmadan geliller güweyin yanına, güweyi ewde, ġonuşluqta otutturullar qennini. Deweden, atdan geliller. Gelini dewiye bindiriller. Dewenin üstüne ele pambılı ġonur qenne. Gelini içisine otutturullar.

(5) Ellere de ġına yaqardıq. Bilisin mi ġınay? Hinne gécesi, düğün gécesi. Gelinin

¹³ kebe : halı

yānda toblānırlar, ğına yaqallar. Yır yırrallar. Güççük çqđım ben qöyden. Bu yırlar ğalmadı burda. Ewelden yıllarlardı, amma ğalmadı bunnar. Hep tilfizyona ğoyallar da yırladırlar.

Bunu taa ebem yırradı bubama:

Halil harman çiçeği

Terrigi¹⁴ altın ölçeği

Ölçeği dartmadan ötürü déller.

Bunun anası Türqmen olsadı bilildi, bes anası bunun dewre¹⁵. Buban nérde¹⁶ alıq dewre? Walla ben ğorqarın dewrellelden. Yasir Türqıyyeden alıcı. Hazır Türqıyyede.

(6) Gélin bayaz don géyer. Bi de dēmir géyer. Düğünün devrisi ğünü duwak açıcıq dérik. Bu ewwel, qadīmen. Şimdi yoq duwaq açmaq. Bēm ğünümde duwaq étiler, bır qād atdı bır awrat bene. Gélin boynuna osmanlı altını daqılır. Ğulaga küpek daqılır. Ğolusuna bilezzik, yüzzük daqılır. Düğünlerde dēmir geyilir. Onun kimi eswed qumaş war harır. Ceket örür géyeller. Üstüne de örce géyeller. Naqışlı hep. Hacı Heyriyenin yanında bulunur. Dēmirin üstüsüne ğurşaq bağlardıq. Qöyden kebe getirdik, hep çürüdüler. Kesi cemiye ğoydu. Anam rahmatlıq camıya wérđi.

(7) Anam rahmatlıq söğlerdi bize yatacağımız waqıt. Walla dérđi, bır ğarı war dérđi, kimse yoq bunun yanında, ewde. Geldi ğeçe hırhızlar ğıyısına. Ğarı hırhızlara dérđi:

“Yatın yatın yatalım,

Hırhız sēkiz biz doquz,

Belkim bırnı dutalım”.

Emme ewde kimse yoq, ğarı yalnız. O diyer, yabanda dinliyerler bu hırhızlar. Of déller hırhızlar, walla çoqlar içerde, biz ğaçaq. Anam rahmatlıq bele dérđi.

-III-

DerlemeYeri : Şam (Hacerü'l-Esved)

Anlatan: Erkek

Meslek: Öğretmen (Üniversite mezunu)

Yaş: 57

Derleme Tarihi: 2008

¹⁴ terrik : terlik, teri emmesi için kullanılan bir çeşit başlık.

¹⁵ dewre : Arap

¹⁶ nérde : neden

(1) -Davlı kim çalırdı qöylerde?

-Qöyde kön bi tene war. Bulınmaz da o. Ger qöylerde hiç yoq. Géder başqa qöyden getiriller. Hindi bizim qöye getirdik bu şey çalmıya Hawar'dan.

-Hangi a'ileden, aşiretten bu şeyi çalan?

-Türkmen ee. Ğıyımızda ğurbet yoq, mücviz war, mancara. Wallahi taqrîben bizim işimiz Arablara yaqındır. Yani düğün. Düğünde Arab yırı yırrardıq. Orda bizim Türqmende Türkçe yırlyan az. Benim bi dayzem war, bu yırrardı Türkçe. Başqası bilmez. Kenni hindi sayrı.

Tabbılı çala çala

Çıqtım bîr hüca dala

Ya yıqılım ya ölüm

Ya sewdigimi de alım

Ağaçlar kölgelendi

Güzeller sürmelendi

Her güzelden bir öpiş

Yüregim tezzelendi

Bu dayzemin yırrarı ha.

Ğarşıda ğawın yéller

Yanına gétsem ne déller

Oturuqşam yésemdim

Bu bunu sewdi déller

Dam başında durmoğlen

Bıyığını da burmoğlen

Beni sene wérmezler

Hiç ğarşımda durmoğlen

Gene war yani;

Ğarşıda Türk ewleri

Yayılyer deweleri

Saçraşır sūya gelir

Bu Türkün güzelleri

Ġurban olayım sene

Göster boyını bene

Tulığımız yağımız

Uymaç¹⁷ éderim sene

Ekmek yaptım terredim

Güne çıqđım parradım

Ġarşıda Ġardaş gelyer

Ġoca Ġurban bağladım

Düğün Ġururlar. Düğünde tabbıl yoqdu. Mücviz¹⁸ wardı, bíf de mancara¹⁹ wardı. Ba'zı getirirdi Ġurbetlerden bu tabbıl, ba'zı az getirirdi yani. Cölende Ġurbetlerden wardı. Bunnar Türqmençe danışrdı.

-Bunnar nérden gelikler? Bes bizim Cölen Türqmenléri mi?

-Yoq yoq, bunnar bële gelillerdi, her yerde gezellerdi bunnar. Bizim Türqmen'den hiç yoqtu.

Düğün bittfinen gelini eledirler²⁰, gelin ilkün Ġoñşuyun yanına Ġonuq. Ġoşu ewinden ew işine getiriller awratlar. Biraz sōra ĠüweĠi eledirler acile²¹. İlkün gelin içeri girdi, getiriller eywā.

(2) -ĠüweĠi birez şeydellerdi. Kenni igine Ġoz edellerdi. ZoĠutlarlar²² hee. Bazı yabanda beklerdi, Ġalmadı hindi.

(3) -Meselen sabah düğün, bayraĠı asmazlardı yuqqarı, ille bíf 'acilet toplanır, bíf tenesi bayraĠı alır, qöyü dolandır heyle. Ardısında da wurullardı kenne. Sökücü kennen yani. Ee alıcı kennen. Bitirir qöyü, kimse sökense söker, sökemedise getirir bayraĠı dikeller. Beyledi ebeden²³. Sabah düğün, bu bayraĠı alıq Ġaçallardı qöyden.

(4) (Araplarla kız alıp veriyor musunuz?)

-Bēm Ġızım çoq istedi dewre, wérmedim. Wérmem. sekkiz Ġız. Arablar gelir,

¹⁷ *uymaç* : yoĠurtla yapılan bir çeşit yemek

¹⁸ *mücviz* : keman

¹⁹ *mancara* : zurna

²⁰ *elet-* : iletmek, götürmek

²¹ *acile* : hemen

²² *zoĠutla-* : dürtmek

²³ *ebeden* : tamamen

wérmem Arablara. Benim awrat, dér kennere biz Arab'a gız wermezik. O da darılır walla. Awrat dérim söyleme biz Arab'ın içinde yaşıyırıq. Déme wérmezik Arab'a. Yaşıyırıq içisinde yani. İyi dël. De wérmeyicim. Bır hiccet çıkar yani. Qöylerde alıq wérmezlerdi, alan da az wéren de az.

(5) (-Birden fazla evlilik yapılıyor mu?)

-Awradın gözelse alma, eminse, mazbutsa alma yani. Gözele çirkine bakmicin. Kimin parası çok oliya, dér ben iki awratlıyım ha. Kimin ğarısı öldü alır. Arablar yawızdır bu işde. İki de aliy, üç de aliy. Bizde Türqmen'de yoq. Çirkin ğadın da olsa gözüsüne güzel görünür. Bunun ğardaşısı Cesim güzel, awradısı arıq. Benim gözüme çiçek göriniye diye Cesim bēm ğarım. İki el-möhim birbirine oluştular. Oluşmaq yani ittifaq. Ağnyarlar birbirlerini yani.

(6) -Walla ğayın awradı birbirini sewmez. Ğocanın bacısına görüm défik. Yasir dayısı awradına dengé dér. Babanın gız ğardaşına bibi défik. Ğardaşımın oğlu bene dayı dér, ben de bacım oğlu dérim, dayı dérim kennisine.

-IV-

DerlemeYeri : Şam (Cobar)

Anlatan: Erkek

Meslek: Şoför (ilkokul mezunu)

Yaş: 55

Derleme Tarihi : 2008

Bakelorya²⁴ aldı Yasir, māhad²⁵ çıqdı. Baba dedi, ben māhadde oquycum. İki sene. Bilisin dédi wa'damız dël. Ben dédim sene tilensem dédim oqutacağım. Beni reddetmedi. Kimi saldım kennine. Ğoñşularımız, Şebab. Güççüklel, kennin ciri. Muhammed dédim, Yasir'i ikna et oqusun. Walla ben ille kenni oqutucam dédim. Geldi, oturdu biraz sa'at. Ya Yasir dédi, sabah külliye çıqarsın, mühendis çıqarsın, güzel çıqarsın. Nēdcin māhadi dedi. Darıma buban dédi, qaddime gir, sene dedi. Ah odamız güzel değıl, wa'demiz güzel değıl dédi. Walla buban sene güzel edicek dédi. İlle okucun. Yasir ehadden sinayi gētti. Ğırq beş aleme kennisine maşşallah addil ētti. Türqmen'de diyerler Ebu Yasir'in oğlu dektör oqıyar. Ben derim yoq, ticare oqıyar. Ğardaşım oğulları hep baqarsın bakelorya alıqlar, bes ne ekine bek yoq. Baña déllel maşallah senin wa'den yoq, onnarın wa'daları güzel dérler. Nası sen oğlını bunça ētdin déyerler. Arqıstayım diyerim, taa çıqanaca, ğorqma diyerim. Bizde dérik:

²⁴ bakelorya : lise mezuniyet belgesi

²⁵ māhad : iki yıllık meslek yüksek okulu

Tilensem seni oqutacağım. Oqumazsan qapıyın yanında oturusun, oqursan taa sadırda oturdurlar seni. Hanegini de diğneller, söğleller.

-V-

DerlemeYeri : Şam (Cobar)

Anlatan: Erkek

Yaş: 55

Meslek: Şoför (ilkokul mezunu)

Derleme Tarihi: 2008

(1) Şimdi bizde bi kilme war. Qöylerdeken bişe wardı. Nasılsın deyik. Orda qöylerde démezdik nasılsın. Atmış yediden sonra nasılsın alışdılar bu dil yani bilirik biz nasılsın démeyi. Bes bu yani qullanmazdı aramızda. Dêrdik nicesin, nicesiniz. Ázeriler nicesiniz deyidi.

(2) Hem bizim ğarilerin sözü wardı. Dêl mi söyllelerdi “Ázerbicen geymegi” déyi. Kener esgi géymekler. Yeni géymek ba’zısı ‘Arabdan alındı. Esgiden wardı dêmîr. Dêmîr geyilerdi, elbise, hacat. Elbise démezik. Biz hacat derik. Bu hacatlıq üstünnen, bu dêmîri geyilerdi. Bír mesel wardı: “Halep uzaqsa tibilis yaqın”.

(3) Yağmur olmadıĝı sene İmam ‘Ali Tellebunun üstünde gedik qurban kesellerdi. Alla bulut salır. İsrayil gidermiş kenni. ‘Arablar dellerdi: Bu donguz Türqmenner nooh²⁶ çıqacaq? Allah yağmur salır. İçerisinden biliy. Kenni du’âleri maqbul deyil Allah’ın yanında. Temiz deyiller kenneri. Allah qabul etmez kennerden. Bekleyler Türqmenner çıqalar. Allah hep de qabul eder.

-VI-

DerlemeYeri : Şam (Hacerü’l-Esved)

Anlatan: Erkek

Meslek: Öğretmen (Üniversite mezunu)

Yaş: 57

Derleme Tarihi: 2008

(1) -Qöylerde çüt sürerdik. Çütü öqüzden sürellerdi. Burda Şam’ın içinde atdan.

²⁶ nooh : ne vakit

Öqüzü bonduruqdan bağlallardı. İki öqüzün boynusunu dutsun déye bíf ağaç qollardı. Bonduruqun ortasından gelen ağaç saban. Oluki şaşmışım ben. Adamın elinde bíf meses, mesesin başında bíf zuğut war. Yerimedise öqüze dürter eyle. Dëmir war ucunda. Böyük ğardaşım bunnarın adısını eyi bilirdi. Bíf üç ay oldu geçindi.

(-Allah rahmet eylesin).

-Yaşa. Atların ayağısına buqağı daqallardı uzaq gétmesin déyi. Deweye de ğonur. Kilidi de war onun, anaqdar yani.

(2) Énekler warıdı. Dawar yani. Qoyun wardı. Bahçalar wardı hepsi üzüm eqilmişdi. Çoh az geçi béslerdik. Bés baş. Geçinin yawrusuna owlaq deriz. Soñra olur teke. Bunnarın südünden yoğurt, péñir yaparıq, yağ çıqarıq.

(-Yoğurdu nasıl yaparsın?)

-Südü ğızdırırım birez, ılık olur. Yani qızgınla sowuğun arasında. Sōra onun içine bi bardaq yoğurt qonur. O qonan yoğurda biz 'Arabca roba déyik. Bi de şindi yémek için war. Şindi yéyceğiq biz, getirrik süt. İncir getirrik olmamış daha acar, tum, bişmemiş. Bu incirin südü war. Onan bırqaç eyle damla damladırıq. Beklerik birez. O hepsi doñar, peynir kimi olur. Ama yoğurd olmaz o, acı acı olur, peynir kimi olur. Bu bíf bardaq yoğurt bulunmadı, sen de dışardasın, çölde. Süt war yañında, haywanlar çoq war yanında. Südü aldın. Nasıl yaparsın yoğurdu? Esgi insan nasıl bu yoğurdu buldu, yaptı? Bilmedin sen onu. O südü, taze süd, alısın biraz ğüneş altına qorsun. Eşgir, eşgi olur. İşde bunnan birez ğorsun ılık süde. O mıqrob olmazsa süt çobarmaz. Üsdüsünü ürterdik biz, işde ne warsa. Dört bés sa'at soñra açarsın, baqarsın işde yoğurt olmuş.

(3) Bíf de südlü aş yapardıq pirinçden. Eqmeq yapardıq. Türtıyye televizyasında gördüm war işler, bizim orda Cōlen'de qöylerde yaptığımız kimi. Biz tarmız dérik. Altı ataş, üsdü ataş. Orta boş. Hamın ğorsun bu yawaş yawaş bişer. Şişer büyük olur bu. Çoq çoq qırmızı olur. Çoq datlı olur bu. Buna tennur dérik. Osmannar ğünüsünde bunu çoq yapallardı bunnar. Sonra seriller hawaya ğurur, beyle daş kimi olur. Yanı bunan ğişiýi wurursan onun ğafasını açar. Bu biñ senelerçe gederse, bozulmaz. Aha bu tarmız. Ğurudu mu hiç bi şe olmaz buna. Bes gelmesin buna su. Birez su ğor yersin kennisini. Tezelenir. Sawaş olduğu zaman Osmanlılar bunu askerlere werirdi. Sawaş waqtı fırın mı war. Yoq fırın. Kimse boj deyil. İşde biz bunu yapardıq ewlerde. Bíf de wardı çorek. Çorek adı war mı yanızda. Sacın üste yuqa olur. Bu yuqadan işde çorek yapallardı ğariler. Wardı gene yuqa bes çok teze. Sallama dérik. Her ğün olmaz bu sallama. En çoğu ğurban bayramı olduğu zaman ğawurma yapallardı sacda. Giden gelen. Ğollar bi çanağdan yeller yoğurt ne. Arabların yanısında yoq bu. Bu bes bizim Türtqmen'in içinde. Gene bi sallama war bizde onnan başqa. Onan daha teze gelir. Bu oğlağıdan yapılmaz. Bi tawa getiriller. Bunun üstünde unnan çorba kimi. Hamırın birez suyusunu çoq yapallar. Soñra dökeller eyle sacın üstüne. Yawaş yawaş altı

üstünü bişiriller, bîr yana gollar bunu. Buna şeker gollar. Şekerden yağ, göyun yağı, dawar yağı. Sütten çıkan yağ. Buna Araplar da alışdı bizden. Oğlağının altındaki taqtanın adısını bilim, wallahi unuduğum. Bizler doqquz yüz elli, doqquz yüz atmış sene oldu burda. Yörükler yengi. Amma bilmeyler yörüqler unuduqlar Türqçe. Osmannarın sonunda geldiler bunnar. Unuduqlar bunnar. Gene bu dili biz gaybetmedik.

-VII-

DerlemeYeri : Şam (Hacerü'l-Esved)

Anlatan: Erkek

Meslek: Öğretmen (Üniversite mezunu)

Yaş: 57

Derleme Tarihi: 2008

Çocuqqen biz ne oynardıq mı? Hobbalıq dérdik biz. Birin birin eyle. Durruq, eyle yaparıq, bu hoplamaq üstünden. War mazı²⁷. Mazı onaşmaq. 'Arablar démezler mazı, dehahel dérlər. Biz Türqçe mazı dérik. Değirmen yapardıq. Arıq, su olduğı zaman o suya yaparıq değirmen. Ona bîr güçük, gül çiçekler goruq. Onu döndürür. Gızların ewçilik wardı. Gızların oynadı başqa. Bébek yapallar. Güççük güççük ewler yapallar kenner. At minmek wardı, güççük çocuqlar uzun deynek qollardı gıçları²⁸ arasına, gaçallar. Ata minmiş yani démek. Deynegle wurup yeridiriz, tamtaç dérik buna. Saqlanmaç wardı, harman waqtı saqlanmaç olur. Hışların içine saqlanırk, ararlar bulana gadarı onu. Bu saqlanmaç. Langaç oynallardı. İpden bağlar, iki ip gonur, öyle sallanır, işte onun adı langaç.

Kaynaklar

- AKSOY Ömer Asım (1933) *Gaziantep Dilinin Tetkiki*, Gaziantep: Halkevi Neşriyatı.
 AKSOY Ömer Asım (1945) *Gaziantep Ağzı I*, İstanbul: TDK Yayınları.
 ALTAYLI Seyfettin (1994) *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü II*, İstanbul: MEB Yayınları.
 BAYATLI Hidayet Kemal (1996) *Irak Türkmen Türkçesi*, Ankara: TDK Yayınları.
 BULUÇ Sadettin (1974) Telafer Türkçesi Üzerine, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1973-1974, 49-57.
 BURAN Ahmet (1994) -Ik Ekinin Anadolu Ağzlarında Kullanılışı. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 1994, 11-18.
 BURAN Ahmet (2001) *Çağdaş Türk Lehçeleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.

²⁷ mazı : bilye

²⁸ gıç : ayak

- EROL Mehmet (2008) Suriye'deki Türkçe Yer Adları Üzerine VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, 20-25 Ekim 2008.
- GÖMEÇ Saadettin (2003) *Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÜNŞEN Ahmet (2006) Anadolu Ağızlarında Farklı bir Gelecek Zaman Eki ve Çekimi: -ıcı/ -ici; -ucu/ -ücü. *Turkish Studies* 1/2.
- GÜLSEVİN Gürer (2001) Türkiye Türkçesi Ağızlarında # h Sesi Üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* 2001, c. I/II, s. 129-146.
- IYD Muhammed Hayr (2004) *Ayūn el-Zamān limen Seken el-Colān min Aşāir et-Türkmān*, Dımışk: Matbaati Türkmānī.
- KARAHAN Leyla (1996) *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yayınları.
- KARAMANLIOĞLU (1994) *Kıpçak Türkçesi Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
- KORKMAZ Zeynep (2007) *Prof. Dr. Sadettin Buluç, Makaleler*, Ankara: TDK Yayınları.
- ORHONLU Cengiz (1976) Suriye Türkleri. *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara: TKAE Yayınları.
- ORHONLU Cengiz (1987) *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı*, İstanbul: Eren Yayınları.
- ÖZKAN Nevzat (1997) *Türk Dünyası (Nüfus, Sosyal Yapı, Dil, Edebiyat)*, Kayseri: Geçit Yayınları.
- TEKİN Talat, Mehmet ÖLMEZ, Emine CEYLAN, Zuhul ÖLMEZ, Süer EKER (1995) *Türkmence-Türkçe Sözlük*, Ankara: Simurg Yayınları.
- TEMİMİ Mehmed Refik ve BEHCET Mehmed (h. 1333-1336) *Beyrut Vilayeti 2, Şimal Kısmı*, İstanbul: Vilayet Matbaası.
- TÜRKEŞ-GÜNAY Umay (2007) *Türklerin Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- UMAR Ömer Osman (2002) "Suriye Türkleri". *Türkler* C.20, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Hülya Arslan Erol

Yrd. Doç. Dr. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi.

Adres: Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kilis, TÜRKİYE.

E-posta: hulyaarslanerol@hotmail.com

Yazı bilgisi:

Alındığı tarih: 27 Ekim 2009

Yayına kabul edildiği tarih: 15 Aralık 2009

E-yayın tarihi: 19 Ocak 2010

Çıktı sayfa sayısı: 27

Kaynak sayısı: 11